

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สร.)

“การรักษาภารกิจของการรักษาตัวรักแผ่นดิน”

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
(อพ.สร.)

สำนักงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สร.)
สวนจิตรลดา ถนนราชวิถี เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10303
โทร. 0-2282-1850, 0-2282-0665 โทรสาร 0-2282-0665

www.rspg.or.th

ธ สถิตในดวงใจนิรันดร์

ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นลั่นพันอันหาที่สุดมีได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีส้ายพระเนตรกว้างแล่วยาโภค ทรงเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช โดยทรงเริ่มดำเนินงานพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ ตั้งแต่ปี 2503

พ.ศ. 2503 ได้ทรงอนรักษ์ต้นยางนา

ในอุดรรัตน์เกื้อทุกปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสราชฐาน ไปประทับแรม ณ วังไกดังกงล หัวพิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในระยะแรกเสด็จพระราชดำเนินโดยรถไฟ ต่อมาเสด็จฯ โดยรถยนต์ เมื่อเสด็จฯ ผ่านอำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ส่องช้างทางมีต้นยางขนาดใหญ่ขึ้นอยู่มาก ทรงมีพระราชดำริที่จะลงวนป่าต้นยางนี้ไว้เป็นสวนสาธารณะ ด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ แต่ไม่สามารถจัดตัวว่าได้ตามพระราชประสงค์

พ.ศ. 2504 ป่าสาหร่ายทดลอง

เมื่อไม่สามารถดำเนินการปกปักษ์ดันยานนาทีอำเภอท่าယ่างได้ จึงทรงทดลองปลูกดันยานาง弄 โดยทรงเพาะเมล็ดด้วยที่เก็บจากดันยานนาในเขตอำเภอ ท่าယ่าง ในกระบวนการพระทำหมักเปิ่มสุข วังไกกลังวังล หัวทิน และทรงปลูกดันยานนาเหล่านั้นในแปลงทดลองใกล้พระตำหนักเรือนดัน สวนจิตรลด้า พร้อมข้าราชการพิพาร เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2504 จำนวน 1,250 ต้นแม่ดันยานนาที่ท่าယ่างสูญเสีย แต่พันธุกรรมของยานนาเหล่านั้นยังคงไว้ได้ที่สวนจิตรลด้า

พ.ศ. 2528 ทรงใช้เทคโนโลยีเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่ออ่อนรักษ์พิช

ในวันพีซึมมงคล วันที่ 9 พฤษภาคม 2528 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระอmontด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดอาคารห้องปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพิชท์ที่โครงการล้วนพระองค์ฯ สวยงามจิตรลดา และทรงปีพระราชนครภัลลังพระตำแหนหนัก ไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง

ความสำเร็จของการใช้รัฐการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพิชชุบยาพันธุ์ชั้นนำในภาคทักษิณ นำไปสู่การขยายพันธุ์ต้นไม้เมล็ดและพิเศษ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของพระราชวังต่างๆ แล้วอนุรักษ์พันธุ์ไม้อีกหลายชนิด ได้แก่ พุดสวน มนชา ยี่หุน ที่อยู่ในพระราชวัง และสมกไภ่ในพระที่นั่งรัมพรสถานมงคล

พ.ศ. 2529 ทรงให้อนรักษ์พันธุกรรมทวาย

ทรงมีพระราชดำริให้อุปนิสัยและขยายพันธุ์ทวายชนิดต่างๆ โดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ เพื่อเตรียมการแห่งปัญหา การขาดแคลนทวายในอนาคต ทวายที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจและเป็นเป้าหมาย คือทวายข้อดำ ทวายน้ำผึ้ง ทวายตะค้าทอง ทวายหอม ทวายแดง ทวายโปิง ทวายกำพวน ทวายงวย และทวายเขี้ย้ยน เนื้อขยายพันธุ์ได้ต้นที่สมบูรณ์ของทวายข้อดำและทวายตะค้าทองแล้ว ถือได้ว่าราชธานพระบรมราชานุญาตให้ทำการทดลองปลูกต้นทวายเหล่านั้นในปี芽年นาไกล พระตำแหนหักกีคงต้น สวยงาม

พ.ศ. 2529 สวนพีชสมนไพร

ในปี พ.ศ. 2529 นักจารุมีพระราชดำริให้มีการอนุรักษ์พันธุ์หายากแล้ว ยังได้จัดทำสวนพืชสมุนไพรขึ้นในโครงการ สวนพระองค์ฯ สวนจิตวิลา เพื่อร่วบรวมพืชสมุนไพรมาปลูกเป็นแปลงสาธิต และรวบรวมข้อมูลสรรพคุณ ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์กับทั้งให้มีการศึกษาการขยายพันธุ์พืชสมุนไพร โดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ และเผยแพร่ความรู้ที่ได้ล่าประชาชน

วิธี อพ.สธ.

เป็นแนวคิด และแนวทางปฏิบัติ จากคำวัญ อพ.สธ. เกิดขึ้นเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2546 ซึ่งได้ดำเนินงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ มา 10 ปี หลังจากที่ **สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี** ทรงรับส่งกับท่านเลขาธิการพระราชนวัช ในปี พ.ศ.2535 และเริ่มดำเนินโครงการฯ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 ในขณะนั้นมีความคิดที่จะให้เจ้าหน้าที่ อพ.สธ. มีพิศททางในการทำงานโดยให้คำวัญเพื่อกับความคิด พฤติกรรม และถือเป็นคำลั่งปฏิบัติ คำวัญ อพ.สธ. มี 5 ข้อ คือ ชื่อตรง มุ่งมั่น พัฒนา สามัคคี มีคุณธรรม ที่มีความหมายดังนี้

ชื่อตัวจริง : ต่อตนเงย หน้าที่รับผิดชอบ อาชีพ องค์กร ผู้บังคับบัญชา ผู้ได้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน

มองมั่น : มีครั้งทชา มีจิตปณิธานมองมั่น ที่จะนกินติดงานให้สำเร็จ เพื่อผลประโยชน์เท่านั้น

พัฒนา : วิทยาการ ปัญญา พัฒนาคุณภาพงาน พัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาต้นแบบให้พร้อมกับหน้าที่ความรับผิดชอบ และการได้รับมอบหมาย เรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า รู้จักวิธี รู้ทำ รู้จำ พัฒนาด้วยความยั่งยืน พัฒนาสุขภาพกาย ให้ลุล่วง แข็งแรง พัฒนาสุขภาพใจ ให้เข้มแข็ง พอดีอย่าง

สามัคคี : ร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ มีความพร้อมเพียงเป็นหนึ่ง (one for all all for one)
one = พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว one = อพ.ลธ.

มีคุณธรรม : ความรับผิดชอบ ซื่อตรง ชื่อสัตย์ อดทน อดกลั้น สามัคคี เอื้อเทือก เพื่อแผ่ เมตตา กรุณา มุทิตา รักษาศีล จะเห็นได้จากความหมายที่อ่อนนิยม เป็นการผูกพัน ลัษณะนี้ ต่อเนื่องกัน ซื่อตรงเร者がเป็นคุณธรรมที่เล่มอื่นเป็นหัวเรือ คุณธรรม หลังเป็นเหมือนทางเลือก ที่ค่อยกำกับโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องความรับผิดชอบที่มีความหมายลึกไปอีก ตามแนวทางการ พัฒนาทรัพยากรมมนุษย์ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหัวข้อนี้ท่องกับความรับผิดชอบ ซึ่งหมายถึง การรู้หน้าที่ มีวินัย ตรงต่อเวลา ความเป็นเลิศ ความก้าวหน้า ความซื่อตรง การคำนึงต่อผู้อื่น ถ้ามีความรับผิดชอบแล้ว งานย่อมสำเร็จตามที่ได้รับมอบหมาย จากนั้นคุณธรรมอื่นๆ จะตามมา ท้ายสุดการรักษาศีล ผู้นำเมืองศาลาฯ ได้ ทรงรักษาศีลปฎิบัติ ตามหลักครรภ์ ข้อปฏิบัติของศาลาฯ ดังนั้นสำนักงานได้ องค์กรได รักษาข้อปฏิบัติแต่ละศาลาฯ ที่ตนเองนั้นถือ ที่รักษาศีล 5 สำนักงานหรือองค์กรนั้นๆ ก็จะประสบแต่ความสุข ความสงบ และความเจริญก้าวหน้า

บุลนิธิอันวุรักษ์พันธุกรรมพืช

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2551 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำรัส ให้มีการจัดตั้ง มูลนิธิอันวุรักษ์พันธุกรรมพืช สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (มูลนิธิ อพ.สธ.) เพื่อสนับสนุนงานตามเป้าหมาย ของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.)

และในวันที่ 30 พฤษภาคม 2554 กระทรวงมหาดไทยได้มอบหนังสือสำคัญการจัดทำเบียนจัดตั้ง มูลนิธิ อพ.สธ. โดยมีสำนักงานตั้งอยู่ที่ สำนักงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สวนจิตราลา พะรำวังดุลี ถนนราชวิถี แขวงพญาไท เขตดุลิต กรุงเทพมหานคร จวบจนปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของมูลนิธิ

- สนับสนุนงานตามเป้าหมายของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชาวนชาวยไทย
- สนับสนุนการฝึกอบรม ศึกษา ค้นคว้า วิจัยและพัฒนาเพื่อสนับสนุนในงานของ อพ.สธ.
- สนับสนุนและส่งเสริมความเป็นไทย วิถีไทย ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอันดีงามของไทย
- เพื่อดำเนินการหรือร่วมมือกับองค์กรการการกุศล เพื่อการกุศล และองค์กรสาธารณะประโยชน์ เพื่อสาธารณะประโยชน์
- ไม่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการเมืองแต่ประการใด
- ทำการเป็นที่ปรึกษาในการดำเนินงานฝึกอบรม ศึกษา ค้นคว้า วิจัย และพัฒนาเพื่อสนับสนุนในงานของ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.)

* ที่มา: จากข้อบังคับของมูลนิธิอันวุรักษ์พันธุกรรมพืชสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พ.ศ. 2559

รายชื่อคณะกรรมการมูลนิธิ

1. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบرمราชกุมารี	องค์ประธานกรรมการ
2. นายอวพล เสนานรงค์	รองประธานกรรมการ
3. นายเกษม วัฒนชัย	รองประธานกรรมการ
4. นายธีระ สุตระบุตร	รองประธานกรรมการ
5. นายสุเมธ ตันติเวชกุล	กรรมการ
6. นายมนูญ มากข์ประดิษฐ์	กรรมการ
7. นายดิสธร วัชโตรทัย	กรรมการ
8. นายอภิชัย จันทรเสน	กรรมการ
9. นางสาวจันทร์วิภา ชนะโนสกณ	กรรมการ
10. นางสาวอุตุนีย์ ฐูปทอง	กรรมการ
11. นายสมพันธ์ จารุภัลินท	กรรมการ
12. นางสาวเชมากร เสมารัตน์	กรรมการและเหรัญญิก
13. นายนพชัย จุฑามาศ	กรรมการและเลขานุการ
14. นางปิริย়ঞ্জী ปริญญาพงษ์ เจริญทรัพย์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

* ที่มา: รายชื่อคณะกรรมการของมูลนิธิจากเอกสาร ม.น.4 ลงวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ.2559

สัญลักษณ์โครงการ อพ.สธ.

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานให้ **ชมพูกุดา** เป็นดอกไม้สัญลักษณ์ในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ

ชมพูกุดา เป็นพืชหายากใกล้สูญพันธุ์ที่มีดอกสีชมพูอมขาวดงงาม ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่ตามแนวพระราชดำริ ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Bretschneidera sinensis* Hemsl.

ชื่อวงศ์ : BRETSCHNEIDERACEAE

เป็นไม้ต้นสูงได้ถึง 25 เมตร เปลือออกเรียบลีท่า ใน เป็นใบประกอบแบบขนนก ยาว 30-80 เซนติเมตร ใบเยื่อยไม่มีก้านใบ รูปหอกลึงรูปไข่ กว้าง 2.5-6 เซนติเมตร ยาว 8-25 เซนติเมตร โคนใบมนไม่เท่ากัน ปลายใบแหลม ดอกสีชมพูคล้ายรูประชัง ออกเป็นช่อที่ปลายยอดซ่อนอย่างได้ถึง 40 เซนติเมตร กลีบรองดอกขนาดใหญ่ รูปถ้วยขอบหยักด้านๆ กลีบดอก 5 กลีบ รูปไข่กว้าง โคนกลีบเรียวเยา ปลายกลีบม้วนออกด้านนอก ขนาด 1.8-2 เซนติเมตร กลีบบนมักคว่ำลงเกสรผู้ 8 อัน ผลรูปกระษาย แก่แล้วแตก เมล็ด รูปปี กว้าง 12 มิลลิเมตร ยาว 20 มิลลิเมตร

ชมพูกุดา พันธุ์นี้มีถิ่นสูญพันธุ์ขึ้นโดยโลกล ซึ่งพบเฉพาะที่อุทยานแห่งชาติดอยภูคา จังหวัดน่านด้วยความสูงจากระดับน้ำทะเลถึง 1,980 เมตร โดยภูคาบันนี้เป็นยอดดอยที่สูดแห้งแห้งแห้งของเทือกเขาหลวงพระบาง และเป็นยอดดอยที่สูงในลำตัวตันๆ ของประเทศไทย ซึ่งจากสภาพดังกล่าวที่ทำให้เกิดดอยภูคา มีลักษณะโดดเด่น ในด้านระบบนิเวศของพืชพรรณภูเขาสูงอันอุดมไปด้วยป่าดงดิบเข้า ป่าดงดิบชนิด รวมทั้งป่าเบญจมูญพรพรรณและป่าเต็งรัง อีกทั้งเป็นป่าต้นน้ำของแม่น้ำน่านอีกด้วย พันธุ์นี้มีที่สำคัญที่สุดและพบเพียงแห่งเดียวในโลกที่นี่คือ ชมพูกุดา ซึ่งเป็นต้นไม้พื้นเมืองของไทยและเป็นพันธุ์ไม้หายากที่ใกล้สูญพันธุ์ชนิดหนึ่งของโลก โดยเมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา มีรายงานว่าพันธุ์นี้ไม่ใช่แค่ต้นไม้ แต่เป็นป่าต้นน้ำของแม่น้ำน่านอีกด้วย ปัจจุบันคาดว่าสูญพันธุ์ไปแล้ว

* ข้อมูลจากการสั่งเสริมคุณภาพลิ่งแวดล้อม ว่าด้วยเรื่องนิเวศธรรมชาติในเมืองไทย – ภาคเหนือ

WS ๒๕๖๒

“การรักษาสุขภาพ คือ การรักษาตัว รักผืนดิน”

เป้าหมาย

เพื่อพัฒนาบุคลากร

อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรพันธุกรรมพืชและทรัพยากร
ให้เกิดประโยชน์ถึงมหาชนชาวไทย

วัตถุประสงค์

- ให้เข้าใจและเห็นความสำคัญของพันธุกรรมพืชและทรัพยากร
- ให้วร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ จนเกิดประโยชน์ถึงมหาชนชาวไทย
- ให้มีระบบข้อมูลพันธุกรรมพืชและทรัพยากร ลือลั่นกันได้ทั่วประเทศ

แผนแม่บทของ อพ.สธ. ดำเนินงานใน 3 ฐานทรัพยากร ได้แก่

1 ทรัพยากรกายภาพ

2 ทรัพยากรชีวภาพ

3 ทรัพยากรวัตถุธรรมและภูมิปัญญา

3. ครอบคลุมการสร้างจิตสำนึก

7

กิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร

เป็นกิจกรรมที่จะสร้างจิตสำนึกให้เยาวชน ประชาชนชาวไทย เช้าใจถึงความสำคัญและประโยชน์ของทรัพยากรท้องถิ่น ให้รู้จักห่วงโซ่อุปทาน ชี้ให้เห็นความสำคัญต่อการจัดการการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรของประเทศไทยอย่างยั่งยืน ซึ่งมีความสำคัญต่อการจัดการ การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรของประเทศไทย ซึ่งพระราชทานพระราชดำริให้ดำเนินการกับเยาวชน โดยการฝึกอบรมให้เห็นประโยชน์ ความลงตัว เกิดความปฏิทิฐิ์ที่จะทำการอนุรักษ์ แทนที่จะสอนให้อนุรักษ์แล้วเกิดความเครียด ในกิจกรรมนี้มี “งานสวนพฤกษาศาสตร์โรงเรียน” เป็นลักษณะการเรียนรู้ งานสวนพฤกษาศาสตร์โรงเรียน เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต มีที่เก็บพรรณไม้แห้งพรรณไม้มัด วิถีชีวิตริมแม่น้ำ มีห้องสมุดสำหรับค้นคว้า มีการศึกษาต่อเนื่องรวมทั้งให้โรงเรียนเป็นที่รวมรวมพรรณไม้ห้องถินที่หายาก ใกล้สูญพันธุ์ และเป็นที่รวมภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนั้นยังมีงานพิพิธภัณฑ์ต่างๆ เช่นพิพิธภัณฑ์พืช งานพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา งานพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเกษตรและทะเลไทย พิพิธภัณฑ์ห้องถิน เป็นต้น เพื่อเป็นลักษณะการสร้างจิตสำนึกด้านอนุรักษ์พันธุกรรมพืช โดยให้เยาวชนนั้นได้ใกล้ชิดกับพืชพรรณไม้ เพื่อคุณค่าประโยชน์ ความสวยงาม ยังจะก่อให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชต่อไป

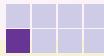

กิจกรรมที่

8

กิจกรรมพิเศษสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากร

เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เข้าร่วมสนับสนุนงานของ อพ.สธ. ในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในรูปของทุนสนับสนุน หรือดำเนินงานที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของ อพ.สธ. (กิจกรรมที่ 1-7) โดยอยู่ในการอนุมัติแผนแม่บท อพ.สธ. นอกจากนั้นยังเปิดโอกาสให้เยาวชนและประชาชนได้สัมผัสรู้มาศึกษาความรู้เกี่ยวกับ ทรัพยากรธรรมชาติในสาขาต่างๆ ตามความถนัดและสนใจ อพ.สธ. ดำเนินการประสานงานโดยมีคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาให้คำแนะนำ และให้แนวทางการศึกษา จัดตั้งเป็นชุมชน ได้แก่ ชมรมนักชีววิทยา อพ.สธ. และชมรมคน把手ภูมิปัญด้านวิทยาการ อพ.สธ. ซึ่งจะเป็นผู้นำในการถ่ายทอดความรู้และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรของประเทศไทยให้แก่เยาวชนและประชาชนชาวไทยต่อไป

5 กิจกรรมศูนย์ข้อมูลทรัพยากร

เป็นกิจกรรมที่ดำเนินงานโดยศูนย์ข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ. สวนจิตรลดा ร่วมกับหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ บันทึกข้อมูลของการสำรวจเก็บรวบรวม การศึกษาประเมิน การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรทั้งส่วนรวม เช่น จัดทำ ฐานข้อมูลพรรณไม้แห่ง ฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น และฐานข้อมูลทรัพยากรอื่นๆ ที่นักอภิเชกจากพันธุกรรมพืช เช่นฐานข้อมูล สัตว์และ ฐานข้อมูลจุลทรรศน์ ข้อมูลดังๆ จากการทำางานในกิจกรรมต่างๆ ของ อพ.สธ. โดยทำการบันทึกลงในระบบฐานข้อมูล เพื่อเป็นฐานข้อมูลและมีระบบที่เชื่อมต่อถึงกันได้ทั่วประเทศ โดยเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลทรัพยากรของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ อพ.สธ. นำไปสู่การวางแผนพัฒนาพันธุ์พืชและทรัพยากรต่างๆ โดยที่ อพ.สธ. เป็นที่ปรึกษาประสานงาน ร่วมมือพัฒนาการทำคุณย์ข้อมูลฯ กำหนดรูปแบบในการทำฐานข้อมูลที่สอดคล้องตามกรอบแผนแม่บทของ อพ.สธ.

6 กิจกรรมวางแผนพัฒนาทรัพยากร

เป็นกิจกรรมที่นำฐานข้อมูลในกิจกรรมที่ 5 กิจกรรมศูนย์ข้อมูลทรัพยากร มาใช้พิจารณาศักยภาพของพันธุ์พืช สัตว์ จุลทรรศน์ ฯลฯ โดยที่ อพ.สธ. มีหน้าที่ประสานกับนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิของหน่วยงานการศึกษาต่างๆ พัฒนากับ วางแผนพัฒนาพันธุ์พืชระยะยาว และนำแผนพันธุ์พืชแลกเปลี่ยน ถ่าย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อวิเคราะห์และพัฒนาพันธุ์พืชและพันธุกรรมที่คัดเลือก ให้กับหน่วยงานที่มีความพร้อมนำไปปฏิบัติโดย สามารถวางแผนนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงพันธุ์ต่อไป

ตามรอยแท้พ่อ

เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2535 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงสานพระราชปณิธานต่อ ทรงมีพระราชดำริกับ นายแก้วขวัญ วัชโตรทัย เลขาธิการพระราชวังและผู้อำนวยการโครงการส่วนพระองค์ฯ สวนจิตรลดา ให้ห้องวิชาชีพพรรณของประเทศไทย โดยพระราชทานให้ฝ่ายวิชาการโครงการส่วนพระองค์ฯ สวนจิตรลดาเป็นผู้ดำเนินการสำหรับ งบประมาณดำเนินงานนั้น สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้สนับสนุน ให้กับโครงการส่วนพระองค์ฯ ในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) โดยร่วมธนาคารพิชพรรณล้ำหัวรับเก็บรักษาพันธุกรรมพืชที่เป็นมูลลัพธ์และเนื้อเยื่อ ในปี พ.ศ. 2536 และสนับสนุนงบประมาณดำเนินงานทุกกิจกรรมตามกรอบของแผนแม่บทของโครงการ อพ.สธ. ในฐานะหน่วยงาน หนึ่งของสำนักพระราชวัง ขณะนี้ อพ.สธ. ดำเนินงานอยู่ในแผนแม่บท ระยะท้ายปีที่ 6 (ตุลาคม พ.ศ. 2559 - กันยายน พ.ศ. 2564)

ธนาคารพิชพรรณ

การสำรวจเก็บรวบรวมพันธุกรรมพืช โดยการนำพันธุกรรมไปปลูกในพื้นที่ที่ปลูกด้วย เช่น ในศูนย์การศึกษา การพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่มีอยู่ 6 ศูนย์ทั่วประเทศ ในพื้นที่ศูนย์วิจัยและสถานีทดลองของกรมวิชาการเกษตร พื้นที่ที่จังหวัดหรือสถาบันการศึกษาที่เข้าร่วมสนองพระราชดำริ อพ.สธ. มีการดำเนินการ รับ-ส่ง พันธุกรรมพืชไปตามพื้นที่ อนุรักษ์ พื้นที่ของ อพ.สธ. ตามที่ต่างๆ มีการแลกเปลี่ยนและฝากเพาะขยายพันธุ์ คุ้ลแลรักษษา ทดลองปลูกโดยเจ้าหน้าที่ อพ.สธ. ตามศูนย์และพื้นที่ต่างๆ ของ อพ.สธ.

ในปีงบประมาณ 2549 อพ.สธ. เน้นนำไปปลูกในพื้นที่ศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ คลองไฝ อ.ลีค้า จ.นครราชสีมา นอกจากการปลูกต้นพันธุกรรมแล้วยังมีการเก็บรักษาในรูปเมล็ดพันธุ์และการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อธนาคารพิชพรรณ อพ.สธ. สวนจิตรลดา และมีการเก็บรักษาสารพันธุกรรม (DNA) ที่ธนาคารพิชพรรณ สวนจิตรลดา

ครอบการดำเนินงาน 3 ครอบ กิจกรรมสนับสนุนการดำเนินงาน 8 กิจกรรม

1. ครอบการเรียนรู้ทรัพยากร

กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมปักปักทรัพยากร

เป็นกิจกรรมที่ปักปักพื้นที่ป่าธรรมชาติของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีป่าดังเดิมโดยไม่泯ไปอย่างเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่แต่จะต้องเป็นพื้นที่นอกเหนือจากพื้นที่ของกรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติด้วยป่าและพันธุ์พืช (ยกเว้นกรมป่าไม้มีพื้นที่มาสนองพระราชดำริในบางพื้นที่) หรือต้องไม่เป็นพื้นที่มีปัญหากับราษฎร โดยดำเนินการในพื้นที่ปักปักทรัพยากรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พื้นที่ป่าที่ประชาชนร่วมกันรักษา พื้นที่ป่าของสถานบันการศึกษา พื้นที่ป่าของสวนสัตว์ พื้นที่ป่าเชื่อมต่อๆ ของ กพพ. พื้นที่ป่าของเอกชนที่สนองพระราชดำริ จากนั้นมีการสำรวจขั้นทะเบียนทำรหัสประจำตัวน้ำมัน ทำรหัสพิกัดทรัพยากรชี้ภาพอื่นๆ เช่น สัตว์ และจุลินทรีย์ รวมถึงทรัพยากรทางกายภาพ เก็บข้อมูลทรัพยากรวัตถุธรรมและภูมิปัญญา ทั้งยังสนับสนุนให้มีอาสาสมัครระดับหมู่บ้าน ซึ่งหากรักษาป่าดังเดิมໄວ่ได้นั้น จนเกิดการศึกษาเรียนรู้ในทรัพยากรที่มีอยู่จะสามารถนำไปสู่การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อไป

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากร

เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการในหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ ที่ไม่ใช่พื้นที่ปักปักทรัพยากร โดยเป็นการดำเนินการสำรวจเก็บรวบรวมพันธุกรรมทรัพยากรชี้ภาพ ทรัพยากรวัตถุธรรมภูมิปัญญา และรวมถึงสำรวจข้อมูลในเรื่องทรัพยากรทางกายภาพในพื้นที่ที่ทราบแน่ชัดว่ากำลังจะเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิม เช่น พื้นที่จากป่าถูก夷เป็นสวน พื้นที่ตามเกาะต่างๆ เปลี่ยนเป็นแหล่งท่องเที่ยว พื้นที่เร่งสร้างถนน ลิ่งก่อสร้างต่างๆ ภายใต้รัศมีอย่างน้อย 50 กิโลเมตร ของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ ซึ่งพันธุกรรมในพื้นที่เหล่านั้นจะสูญไปโดยที่ อพ.สธ. ประสานและร่วมมือกับหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ ในการร่วมสำรวจในงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น ออกสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากรชี้ภาพในรูปตัวอย่างแท้ ตัวอย่างดอง รวมทั้งเก็บตัวอย่างทรัพยากรทางกายภาพและทรัพยากรอื่นๆ ในรูปเม็ดพันธุ์ สัตว์ จุลินทรีย์ หีด รา ฯลฯ โดยข้อมูลที่ได้จะถูกจัดเก็บเข้าสู่ฐานข้อมูลทรัพยากรต่อไป

กิจกรรมที่

3 กิจกรรมปลูกรักษาทรัพยากร

เป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากกิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากร ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่า ใกล้สูญพันธุ์ ไปดำเนินงานต่อเนื่องโดยการนำพันธุกรรมทรัพยากรไปเพาะพันธุ์ปลูกในพื้นที่ปลอดภัย เรียกว่าพื้นที่ปักปักทรัพยากร เช่น ในศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มีอยู่ 6 ศูนย์ทั่วประเทศ พื้นที่ศูนย์วิจัยและสถานีทดลองของกรมวิชาการเกษตร สวนสัตว์ฯ พื้นที่จังหวัดและสถานบันการศึกษาที่เข้าร่วมสนองพระราชดำริ ตัวอย่างเช่น การเก็บรักษาพันธุกรรมต่างๆ รักษาในรูปเม็ดเนื้อเยื่อ สารพันธุกรรมในธนาคารพืชพรรณ อพ.สธ. สวนจิตรมดา ศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมพืช อพ.สธ. คลองไผ่ และในหน่วยงานต่างๆ

2. ครอบการใช้ประโยชน์

กิจกรรมที่

4 กิจกรรมอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากร

เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการศึกษาประเมินคุณภาพพันธุกรรมพืชและทรัพยากรอื่นๆ ที่สำรวจเก็บรวบรวมและปลูกรักษาไว้เพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทั้งสามฐานทรัพยากร โดยมีการวางแผนดำเนินการวิจัยตักยภาพของทรัพยากรต่างๆ การวิเคราะห์ทั้งทางกายภาพ แร่ธาตุในดิน คุณสมบัติ ศึกษาทางด้านชีววิทยา สัณฐานวิทยา สรีวิทยา ศึกษาด้านโภชนาการ องค์ประกอบกล้ำคัญ วงศตุ กลิ่น ศึกษาการปลูกกราเรตกรรมและการขยายพันธุ์พืชโดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชที่ไม่เคยศึกษามาก่อน การศึกษาการจำแนกกลุ่มพันธุ์โดยวิถทางชีวโมเลกุล การเก็บลายพิมพ์ตีอิเน็มและการจัดการพื้นที่ที่กำหนดเพื่อการอนุรักษ์ร่วมกับหน่วยงานมหาวิทยาลัยต่างๆ กรมต่างๆ สถานบันการศึกษาวิจัยและสถานีทดลองต่างๆ ชมรมคณะภูมิปัญญา งานวิชาการ อพ.สธ. ที่ร่วมสนองพระราชดำริ

